

1944, september 22. [Moskva.] — Depeša náčelníka čs. vojenskej misie v SSSR gen. H. Píku hlavnému veliteľovi gen. S. Ingrovi so zprávami o sovietskej pomoci Slovenskému národnému povstaniu.

K Vaši depeši číslo 786/22:

1. Gen. Viest měl schůzku s maršálem Koněvem v prostoru Přemyšlu dne 21. září 1944. Má ihned odletět na Slovensko. Zítra snad tam již bude.¹

2. Druhá brigáda je dopravována na Slovensko. Část už má být dnes na místě.²

3. Letecký pluk je již na letišti Tri Duby.³ Nechť Gama podá zprávu.

4. Zbraně jsou shazovány na nové místo — asi 6 km jižně Brezna n/Hronom. Jsou to zbraně podle požadavků Goliana, který s nimi disponuje. Dva lety provedeny bez závady (v noci na 21. a na 22. září).

Nechť je ve stálém spojení s tímto místem a nechť potvrzuje příjem. Obratem nechť oznámí jednoduché světelné signály na 23. září a další (na letiště u Brezna).

Poznámka:

Hlásím, že na Slovensko dnes odletí poslanec Šverma (přes partyzánský štáb).⁴

Gen. Píka.

VHA Praha. SSSR, Čs. voj. mise v SSSR, 3/3/1/c. Depeše odoslané, 1944, čís. 721-724/22. Nešifrovaný záznam(?) odoslanej depeše. Strojopisný priepis. — Č. Amort, „Na pomoc česko-slovenskému lidu“, Praha 1960, s. 359—360.

1944, september 23. Moskva. — Depeša čs. velvyslanca Zd. Fierlingera čs. ministerstvu zahraničia v Londýne s informáciami o odchode vládnej delegácie z Moskvy a o situácii na Slovensku, s textom sovietskej nóty z 22. septembra 1944 o poskytnutí pomoci bojujúcemu Slovensku.

Tajné.

1. Dnes v sobotu vyprovodili jsme na letiště první část delegace v čele s Němcem. Odejeli všichni, jak o to bylo požádáno, v nejlepší náladě, budou na místě

¹ Tento předpoklad sa nepotvrdil a Viest přiletel na Slovensko až 6. 10. 1944.

² Zprávu o pravdepodobnom okamžitom začatí prepravy 2. čs. paradesantnej brigády na Slovensko (podľa meteorologických podmienok na fronte) poslal Píka do Londýna už 17. 9. 1944, odkiaľ zprávu ihned odovzdali na Slovensko. (VHA Praha, SSSR, Čs. voj. mise v SSSR, 3/3/1/c a SÚA Praha, PMR-L, sign. Slov. nár. rada). V skutočnosti sa začala preprava brigády na Slovensko až v noci z 25. na 26. septembra 1944.

³ 1. čs. letecký pluk v SSSR začal operačnú činnosť na povstaleckom území 17. 9. 1944 z letiska Zvolen. (VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/3/1.)

⁴ Šverma spolu so Slánským a M. Čulenom přileteli na Slovensko v noci 28. 9. 1944.

asi třetí nebo čtvrtý den.¹ Na přání Němcovo podám ještě dnes žádost, aby směla odletět co nejdříve zbývající část delegace.

2. Podle informací sovětských činitelů situace na Slovensku je stále dobrá. Jde tam dále mnoho zbraní a dnes v noci patrně dokončen desant druhé brigády. Náš první letecký pluk sestřelil prvních 10 nepřátelských letadel a bude okamžitě podstatně rozšířen novými našimi letci a letadly.

3. Sděluji obsah nóty, kterou jsem obdržel s podpisem Vyšinského, datovanou 22. září: „V souvislosti s Vaším dopisem ze dne 4. září zasláným lidovému komisari zahraničních věcí SSSR V. M. Molotovovi ohledně události na Slovensku, mohu sdělit, že sovětská vláda považující rozvinuvší se boj slovenského lidu proti hitlerovským uchvatitelům jako cenný přínos v osvobozující válce Spojenců proti společnému nepříteli, učinila příslušná opatření, aby byla poskytnuta pomoc slovenským partyzánům a připojivším se k nim slovenským vojákům a důstojníkům. První partie zbraní a střeliva, jak Vám známo, byly již sovětskými letadly dopraveny bojujícím slovenským vlastencům. Samozřejmě sovětská vláda přiznává sjednoceným silám kladoucím odpor na čs. území práva válčícího státu se všemi vyplývajícími z toho důsledky. Prosím Vás, pane vyslanče, přijmout ujištění mé hluboké úcty.“²

4. Tvá 255.³ Se všemi vzkazy mohl jsem odevzdat ještě na letišti. Od Laušmana pro Čaploviče vyřizují, a to zejména k bodu 4., že k vývoji na Slovensku bylo zde zaujato shodné stanovisko, jak nyní vysvítá ještě z posledního vzkazu.⁴ Těž

¹ Tento původný předpoklad sa nesplnil a delegácia priletela na Slovensko až 7. 10. 1944. Porov. zprávu F. Uhlíra (dokument čís. 563).

² Porov. tiež s prekladom pôvodného dokumentu v publikácii „Československo-sovětské vztahy v době Velké vlastenecké války 1941—1945“, Praha 1960, str. 187, dok. čís. 107.

³ Dodatkom k depeši z 23. 9. 1944 oznámil Fierlinger do Londýna o deň neskoršie: „Po dohode s Narkomindělem nevydalí jsme z pochopitelných důvodů zprávu o odletu delegace. Prosím zatím také neuveřejnit dopis Vyšinského. Dohodnu se v pondělí, jak by měla být uveřejněna deklarace týkající se práv válčícího státu.“ (AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 2187, Mos. 299.)

⁴ 26. septembra potom čs. veľvyslanec v tejto veci oznámil ešte ďalej: „Zorin mi sdělil, že sovětská vláda nehodlá dávat v našem případě žádné zvláštní veřejné prohlášení, neboť to neučinila ani v druhých analogických případech, jako na př. u Jugoslávů, avšak ponechává nám, abychom si to sami uveřejnili. Dal jsem proto informaci obsaženou v nótě Vyšinského zdejšímu rozhlasu, neboť stejnou cestou byla uveřejněna z Londýna deklarace americké vlády.“ (Tamtiež, čís. 2222, Mos. 317.)

Na tieto depeše prišiel dopis od Ripku z Londýna (depeša z 30. 9. 1944): „Pokud jde o nótu Vyšinského z 22. září prosím, abys sdělil, co lze z ní publikovat. Rozumím Tvé depeši čís. 317 v tom smyslu, že prostě oznámíme, že sovětská vláda přiznává sjednoceným silám kladoucím odpor na čs. území práva válčící spojenecké armády. Dále prosím, jak máme rozumět tomu, že Vyšinský ve své nótě užívá obratu o pomoci »slovenským partyzánům a připojivším se k nim slovenským vojákům a důstojníkům«. Je známo, že boj byl zahájen na konci srpna částí slovenské armády za velení Goliana a že s ní hned začly spolupracovat také jednotky partyzánské. V tomto smyslu bylo také koncipováno prohlášení čs. vlády a naše žádost z 2. září 1944 ke Spojencům o uznání bojujících jednotek za spojeneckou armádu. Prosím, abys telegrafoval text svého dopisu ze 4. září, který jsi poslal Molotovovi a na nějž se odvolává nóta Vyšinského.“ (Tamtiež. Depeše odeslané, 1944, čís. 2465, Mos. 283.)

Veľvyslanec vyhovel žiadosti Londýna, oznámil 4. 10. 1944 text listu Molotovovi zo 4. septembra a v zvláštnej depeši zo 4. 10. dodal: „Myslím, že je lépe publikaci nótu odložit, neboť čím více se mluví veřejně o pomoci Spojenců pro Slovensko, tím větší úsilí rozvinou Němci na tomto sektoru. Doporučuji vyčkat proto, až bude situace konsolidována. Část týkající se práv vojska válčícího státu ovšem můžeš uveřejnit. Viz mou 317.“ (Tamtiež. Depeše došlé, 1944, čís. 2296, Mos. 331.)

³ Vid dokument čís. 319 z 20. septembra 1944.

⁴ Posledným odkazom sa myslí Laušmanove informácie ohľadne zjednocovacieho sjazdu, oznámené do Londýna diplomatickou depešou z 23. 9. 1944. Depeša znie: „Pro Čaploviče. K telegramu o konferenci konané dne 17. září v Banské Bystrici. Těsně před konferencí jsme se dověděli, že již na ní bude provedeno sjednocení sociální demokracie a strany komunistické, a to pod jménem »jednotná strana komunistická«. Pro toto opatření se vyslovil ve slovenském tisku jménem sociální demokracie mimo jiné bývalý poslanec Ertl. Byli jsme tím překvapeni. Rovněž zdejší komunističtí přátelé nepovažují to za vhodné. Proto jsme společně s nimi poslali vzkaz v tom smyslu, aby sjednocení bylo připraveno, ale aby bylo provedeno později na druhé konferenci celého Slovenska v rámci sjednocovací akce v republice. Potom by bylo rozhodnuto i o názvu sjed-

zdejší komunističtí poslanci souhlasili a podali ještě před sjezdem příslušné směrnice. Ovšem nemohu ručit za to, zda vzkaz mohl být včas předán sjezdu, o jehož výsledcích dosud nejsme zde informováni. Kdyby bylo došlo k rozhodnutí sjezdu v duchu článku Ertlova, sdělují komunisté, že bude vydáno vysvětlení, že jde o usnesení pouze regionální a provizorní, neboť o věci bude rozhodnuto později v rámci republiky.⁵

5. Celkové ztráty korpusu⁶ budou obnášet asi 400 padlých. Doplnění, které již dochází, pozůstává z osvědčených již vojáků, hlavně partyzánů. Korpus asi jde nyní v druhém sledu za postupující armádou. Sovětské vojenské orgány dívají se na nezdar korpusu celkem klidně. Vytýkají našemu velení nejvíce to, že v rozhodující okamžik přestalo fungovat spojení, z čehož vznikl chaos. Mnozí vojáci, hlavně volynští, byli po prvé v akci a ztratili hlavu.

6. Se souhlasem Píkovým žádal jsem Narkominděl, aby mohl na Slovensko odletět též Kratochvíl.

Fierlinger.

AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 2185 (Mos. 298). Záznam dešifrovanej došlej depeše (d. 25. 9. 1944). Strojopisný priepis.

341

1944, september 23. Londýn. — Depeša čs. ministra zahraničia H. Ripku čs. veľvyslanectvu v Moskve s pokynom vyžiadať ďalšiu sovietsku pomoc povstaniu.

Tajné.
Ihned.

Od Slovenské národnej rady prišli nové urgentné žiadosti, aby vláda požádala o urychlení a zväčšení pomoci bojujúcim jednotkám, ktoré jsou nyní na Slovensku v dost svízelné situácii.¹ Jistě že tyto zprávy také Vy v Moskvě máte od Píky. Hned včera v pátek 22. září informoval jsem Lebeděva a prosil ho o pomoc v rámci daného strategického plánu sovětského. Lebeděv přijal s porozuměním moji prosbu na vědomí dodávaje, že doufá, že se brzy celá situace příznivě vyvine a že do té doby naši musí vydržet. Prosím Tě, abys také Ty vedle intervencí Píkových u sovětských vojenských autorit informoval sovětské úřady o nynější situaci na Slovensku, která vyžaduje zvýšené pomoci.

Ripka.

AMZV Praha. Depeše odeslané, 1944, čís. 2408 (Mos. 269). Nešifrovaný záznam (?) odošlanej depeše. Strojopisný priepis.

nocené strany. Máme za to, že sjednocení musí být provedeno podle zásady rovni s rovným a nemusí být omezeno pouze na dvě strany. Dosud nemáme zprávu o výsledku konference. Máte-li Vy, sdělte. Laušman." (AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 2184, Mos. 297.)

⁵ O stanovisku moskovského vedenia KSC k zjednocovaciemu sjezdu KSS so sociálnou demokraciou sa širšie pojednáva v edícii „Cesta ke Květnu“, pozn. k dokumentu čís. 60.

⁶ Šlo o 1. čs. armádný sbor v SSSR a jeho straty při začatí dukelskej operácie.

¹ Vid dokument čís. 334 z 21. 9. 1944.